

УДК 339.56(477)(477.83)

С. О. Іщук

доктор економічних наук, професор
завідувач відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

ОЦІНКА ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ДАВАЛЬНИЦЬКОЮ СИРОВИНОЮ В УКРАЇНІ І ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Здійснено порівняльну оцінку динаміки товарного експорту з України і Львівської області упродовж 2013-2016 рр. за основними товарними групами. Проаналізовано товарну і географічну структури експортно-імпортних операцій із давальницькою сировиною. Розраховано коефіцієнт покриття імпорту давальницької сировини експортом готової продукції, виготовленої з неї. Проведено SWOT-аналіз впливу діяльності підприємств, які працюють із давальницькою сировиною, на соціально-економічний стан країни (регіону).

Ключові слова: товарний експорт, товарні групи, давальницька сировина, географічна структура експортно-імпортних операцій, коефіцієнт покриття.

Ishchuk S. ASSESSMENT OF EXPORT-IMPORT OPERATIONS WITH GIVE AND TAKE RAW MATERIALS IN UKRAINE AND LVIV REGION

A comparative assessment of dynamics of commodity export from Ukraine and Lviv region during 2013-2016 by the main commodity groups was made. The commodity and geographic structures of export-import operations with the give and take raw materials were analyzed. The coverage ratio of the give and take raw materials import by the export of finished products made of it was calculated. A SWOT-analysis of the impact of enterprises operating with the give and take raw materials on the socio-economic status of the country (region) was conducted.

Keywords: commodity exports, commodity groups, give and take raw materials, geographic structure of export-import operations, coverage ratio.

Динаміка і структура товарного експорту та імпорту є певними індикаторами, по-перше, рівня конкурентоспроможності товарів і, по-друге, тих макроекономічних умов, які здійснюють прямий чи опосередкований вплив на промислове виробництво. Найґрунтовніші дослідження тенденцій та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України, зокрема в умовах зони вільної торгівлі з країнами-членами Європейського Союзу, проводяться у ДУ «Інститут економіки і прогнозування НАН України» групою відомих вчених під керівництвом академіка НАНУ Геєця В. М. Так, авторами праць [1-4] проведено детальний аналіз експортно-імпортних операцій України в умовах ЗВТ, здійснено моделювання сценаріїв зовнішньої торгівлі з урахуванням зміни ввізного мита, структури промисловості, геополітичних чинників, окремих інструментів монетарної політики та ін.

Важливість проблематики зовнішньої торгівлі товарами, зокрема на основі давальницької сировини, для окреслення перспектив розвитку національної економіки потребує нових аналітичних оцінок (зокрема на регіональному рівні) та розробки актуальних пропозицій у цьому напрямку.

Метою статті є проведення комплексної оцінки експортно-імпортних операцій із давальницькою сировиною в Україні і Львівській області та визначення

їх впливу на соціально-економічний стан країни (регіону).

В Україні після значного (понад 33%) у 2011 році збільшення темпів приросту товарного експорту із 2012 року відбувалось поступове зниження значень цього показника до -29,3% (рис. 1).

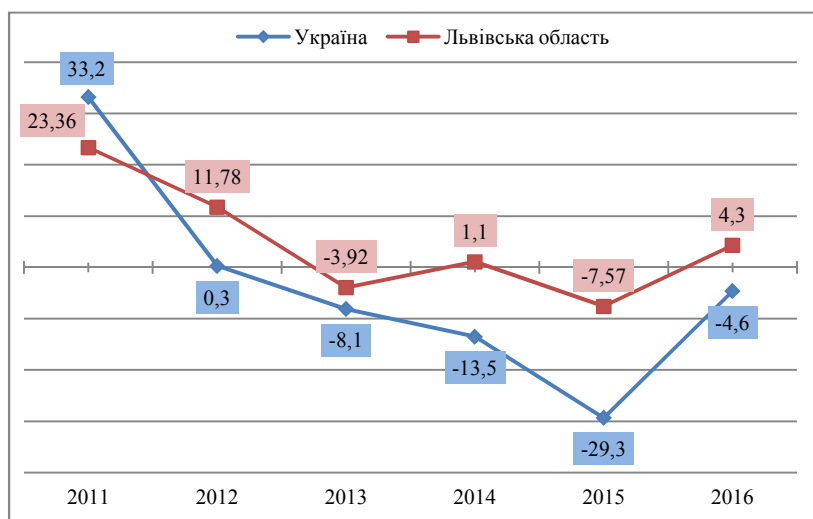

Рис. 1. Темпи приросту товарного експорту, %

У 2016 році темпи падіння експорту сповільнились до -4,6%. У Львівській області від'ємні темпи приросту товарного експорту спостерігались лише у 2013 і 2015 роках та були значно меншими, ніж в Україні. У 2016 році в області досягнуто зростання товарного експорту на 4,3%.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Основу структури експорту в Україні стабільно формують шість товарних груп, які сумарно займали 80,33% товарного експорту у 2016 році, а частка кож-

ної з них окремо становила понад 6% (виділено курсивом у табл. 1).

Таблиця 1

Товарна структура експорту, %

Товарні групи	Україна				Львівська область			
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1,74	1,88	2,16	2,13	0,52	0,92	0,77	0,96
II. Продукти рослинного походження	14,20	16,21	20,91	22,26	3,98	6,76	12,32	10,61
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	5,61	7,09	8,65	10,90	5,66	4,06	6,20	6,90
IV. Готові харчові продукти	5,62	5,74	6,47	6,74	13,73	11,60	7,41	10,07
V. Мінеральні продукти	11,54	11,32	8,13	7,50	0,37	0,09	0,10	0,13
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	6,43	5,67	5,59	4,28	1,42	2,08	1,09	0,76
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	1,26	1,09	1,08	1,13	1,28	1,10	0,82	0,65
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	0,24	0,29	0,30	0,34	2,48	2,40	2,67	3,19
IX. Деревина і вироби з деревини	1,84	2,34	2,90	3,11	11,09	11,52	10,90	10,05
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	2,00	1,83	1,62	1,48	4,66	4,12	3,16	2,57
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	1,30	1,46	1,66	1,86	11,29	12,16	11,94	11,85
XII. Взуття, головні убори, парасольки	0,32	0,38	0,40	0,45	1,11	1,04	0,72	0,83
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	0,93	0,89	0,87	0,82	1,33	1,07	1,25	1,05
XIV. Недорогоцінні метали та вироби з них	28,13	28,25	24,84	22,93	3,82	3,66	2,69	2,67
XV. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	10,96	10,50	10,34	10,00	26,83	27,49	26,58	26,23
XVI. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	5,26	2,73	1,78	1,53	1,20	0,52	1,55	0,57
XVII. Різні промислові товари	1,06	1,37	1,38	1,48	8,39	8,86	8,56	10,56

Побудовано на основі [5, 6] і авторських розрахунків.

Упродовж 2013-2016 років у структурі українського товарного експорту відбулося поступове зростання часток продукції харчової промисловості, зокрема продуктів рослинного походження (на 8,06 відсоткових пунктів), жирів та олій тваринного або рослинного походження (на 5,29 в.п.), готових харчових продуктів (на 1,12 в.п.). Водночас зменшились частки продукції металургійної промисловості – недорогоцінних металів та виробів із них (на 5,2 в.п.), добувної промисловості – мінеральних продуктів (на 4,04 в.п.) і хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (на 2,15 в.п.).

Структура експорту товарів у Львівській області суттєво відрізняється від загальноукраїнської. Її основу формують сім товарних груп, які сумарно становили 86,27% товарного експорту у 2016 році, зокрема: машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (їх частка у структурі товарного експорту на 16,23 в.п. більша, порівняно з Україною); текстильні матеріали та текстильні вироби (+9,99 в.п. відповідно); продукти рослинного походження (-11,65 в.п.); різні промислові товари (+9,08 в.п. відповідно); готові харчові продукти (+3,33 в.п.); деревина і вироби з деревини (+6,94 в.п.), жири та олії тваринного або рослинного походження (-4,0 в.п.). Водночас недорогоцінні метали та вироби з них, які є основною статтею експорту в Україні, у структурі товарного експорту Львівської області займають 2,67%, а мінеральні продукти – лише 0,13%.

Упродовж аналізованого періоду структура товарного експорту області була майже незмінною – щорічні коливання часток окремих товарних груп не перевищували 5 в.п. Це свідчить про наявність усталених зовнішньо-економічних зв'язків суб'єктів госпо-

дарської діяльності регіону та їх ніші у відповідних сегментах зовнішніх ринків промислової продукції.

Особливістю товарного експорту у Львівській області є значна частка (46,86% у 2016 році) у ньому готової продукції, що виготовлена з давальницької сировини (табл. 2). В Україні цей показник майже у 5 разів менший (9,51%).

У 2016 році, порівняно з 2013-им, експорт готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, у Львівській області зріс на 14,42% при зменшенні товарного експорту на 2,53%, а в Україні – на 2,78% (-41,64% відповідно). Звідси, збільшення товарного експорту в області є здебільшого наслідком нарощення операцій із давальницькою сировиною.

Ключовими експортними позиціями на основі давальницької сировини (із тенденцією до зростання) є продукція хімічної (товарна група VI) та легкої (товарні групи VIII, XI, XII, XX) промисловості, машинобудування (товарна група XVI) та інших виробництв (товарна група XX). В Україні до названих позицій долучаються також товари групи X, з яких частка тих, що виготовлені з давальницької сировини, займає понад 26%.

Упродовж 2013-2016 років відбулось відчутне збільшення (на 9,49 в.п. в Україні і на 16,99 в.п. у Львівській області) частки реекспорту продукції хімічної промисловості (товарна група VI). Також в області інтенсивно зростають частки продукції, виготовленої з давальницької сировини, в експорті виробів із каменю, гіпсу, цементу (товарна група XIII) і полімерних матеріалів, пластмас та виробів із них (товарна група VII) – на 32,5 і 12,21 в.п., відповідно, за аналізований період.

Таким чином, в Україні до реекспортних позицій (в яких частка продукції, виготовленої з давальни-

цької сировини, займає понад 50%) відноситься лише продукція легкої промисловості, тобто товарні групи

VIII, XI і XII, частка яких у товарній структурі експорту у 2016 році сумарно склала 2,65%.

Таблиця 2

Частка готової продукції, що виготовлена з давальницької сировини, у товарному експорті (за основними товарними групами), %

Товарні групи	Україна				Львівська область			
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
<i>Усього</i>	8,16	7,87	8,90	9,51	39,92	43,93	43,98	46,86
<i>VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості</i>	15,96	14,99	19,86	25,45	13,59	12,13	12,57	30,58
<i>VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них</i>	14,64	11,89	19,22	15,90	2,71	8,00	16,97	14,92
<i>VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена</i>	34,32	36,25	47,94	55,49	69,45	73,91	84,75	93,34
<i>IX. Деревина і вироби з деревини</i>	2,19	2,27	1,52	1,59	0,13	0,23	0,06	0,00
<i>X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів</i>	29,11	26,96	27,09	26,04	6,72	3,72	3,74	5,03
<i>XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби</i>	74,14	76,28	76,45	79,24	95,17	95,67	95,15	96,71
<i>XII. Взуття, головні убори, парасольки</i>	72,58	77,84	80,72	79,10	81,88	83,17	80,58	71,59
<i>XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу</i>	0,37	1,40	2,00	3,39	7,25	44,12	34,70	39,75
<i>XIV. 71. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння</i>	6,07	2,02	8,05	16,06	0,06	0,01	0,11	0,21
<i>XV. Недорогоцінні метали та вироби з них</i>	4,45	1,85	3,22	2,88	8,34	6,21	7,40	9,74
<i>XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання</i>	23,61	30,12	35,67	43,12	80,06	86,95	87,23	88,10
<i>XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби</i>	13,81	14,79	4,45	3,23	0,42	2,33	0,42	1,50
<i>XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні</i>	2,84	2,73	0,77	1,19	0,004	0,03	0,86	1,73
<i>XX. Різні промислові товари</i>	20,49	31,65	33,17	40,44	48,73	51,11	64,41	71,78

Побудовано на основі [5, 6] і авторських розрахунків.

Водночас поглиблюється негативна тенденція до збільшення (до 43,12% у 2016 році – майже на 20 в.п. за три роки) частки продукції із давальницької сировини в експорті машинобудування, частка якого у товарній структурі українського експорту за цей період, навпаки, знизилась на 0,96%. Натомість у Львівській області ключові позиції товарного експорту, тобто продукція машинобудування (26,23%) і легкої промисловості (сумарно 15,87%), є реекспортними – частка готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, у цих товарних групах перебуває на рівні \approx 90%.

Упродовж 2013-2015 років імпорт давальницької

сировини у Львівській області зріс на 3,5%, а товарний імпорт, своєю чергою, скоротився на 45,46%. В Україні за цей період відбулось зменшення обсягів як імпорту давальницької сировини (на 35,29%), так і товарного імпорту (на 50,53%) за усіма товарними групами. Однак у 2016 році, порівняно з попереднім, почалося збільшення показників товарного імпорту загалом та давальницької сировини зокрема, відповідно, на 15,66% (13,85%) в області і на 4,62% (5,34%) в Україні. У підсумку, частка давальницької сировини у товарному імпорті Львівської області у 2016 році у 4,2 рази перевищила аналогічний показник в Україні (табл. 3).

Таблиця 3

Частка давальницької сировини у товарному імпорті (за основними товарними групами), %

Товарні групи	Україна				Львівська область			
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
<i>Усього</i>	4,82	5,56	6,31	6,35	14,35	16,46	27,23	26,80
<i>VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості</i>	0,88	0,90	0,88	0,97	0,31	1,36	0,91	1,04
<i>VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них</i>	6,57	8,68	11,22	11,50	16,82	21,92	25,81	30,35
<i>VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена</i>	35,18	44,02	55,73	58,96	90,39	88,43	92,21	95,81
<i>IX. Деревина і вироби з деревини</i>	0,59	0,75	10,07	0,69	1,06	2,55	1,02	0,05
<i>X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів</i>	6,15	8,99	10,19	8,53	2,92	3,38	4,78	6,16
<i>XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби</i>	18,82	24,29	27,65	27,76	46,33	51,44	52,91	50,33
<i>XII. Взуття, головні убори, парасольки</i>	3,76	7,38	9,45	9,57	37,55	36,78	26,94	28,05
<i>XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу</i>	0,75	1,24	1,41	1,36	3,85	7,96	6,60	5,26
<i>XIV. 71. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння</i>	1,25	2,58	8,61	19,38	2,39	3,53	3,77	6,13
<i>XV. Недорогоцінні метали та вироби з них</i>	9,16	3,43	5,27	4,97	3,50	4,68	4,29	4,62
<i>XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання</i>	10,45	13,68	14,47	12,87	49,35	56,00	61,59	47,66
<i>XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби</i>	0,34	0,40	1,02	0,24	1,92	3,10	2,09	1,27
<i>XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні</i>	0,70	0,75	1,01	1,36	6,75	7,21	7,83	6,13
<i>XX. Різні промислові товари</i>	4,64	4,40	5,42	4,99	29,55	35,30	53,35	52,24

Побудовано на основі [5, 6] і авторських розрахунків.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Серед товарів, що імпортується в Україну, переважає (із тенденцією до зростання упродовж аналізованого періоду) давальницька сировина для легкої промисловості (товарні групи VIII і XI). У Львівській області, окрім названих товарів, значну частку у структурі імпорту займають (зі зниженням у 2016 році): різні промислові товари (товарна група XX), машини, обладнання та механізми (товарна група XVI) і текстильні матеріали (товарна група XI). Водночас в імпорті області за останні три роки відбулось відчутне зростання (на 13,53 в. п.) частки давальницької сировини, що належить до товарної групи VII (полімерних матеріалів, пластмас та виробів з них).

У підсумку, скорочення товарного імпорту в Україні (яке пов'язане передусім зі зростанням курсу іноземної

валюти) створює додаткові стимули для розвитку національних виробництв у напрямку імпортозаміщення товарів як кінцевого, так і проміжного споживання. Однак інтенсивне зростання імпорту давальницької сировини у Львівській області ставить під загрозу подальше функціонування окремих виробництв (передусім текстильних і машинобудівних) у регіоні.

Упродовж 2012-2016 років географічна структура експортно-імпортних операцій на основі давальницької сировини в Україні зазнала змін на користь країн Європи, частка яких зросла на 22,91% в імпорті і на 27,44% – в експорті (табл. 4). Водночас майже пропорційно скоротилась частка країн СНД: на 21,28% і 22,88% відповідно.

Таблиця 4

Географічна структура експортно-імпортних операцій із давальницькою сировиною, %

Групи країн	Імпорт давальницької сировини				Експорт готової продукції, виготовленої з давальницької сировини			
	Україна		Львівська область		Україна		Львівська область	
	2012 р.	2016 р.	2012 р.	2016 р.	2012 р.	2016 р.	2012 р.	2016 р.
Країни Європи	46,05	68,96	83,90	88,85	53,46	80,90	99,85	99,30
Країни СНД	22,95	1,67	0,39	0,10	39,19	16,31	0,00	0,15
Інші країни світу	31,00	29,37	15,71	11,05	7,35	2,79	0,15	0,55

Побудовано на основі [5, 6] і авторських розрахунків.

Географічна структура експортно-імпортних операцій на основі давальницької сировини у Львівській області за цей період майже не змінилась. Це підтверджує наявність стійких зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів господарської діяльності регіону, ключовими торговими партнерами яких в операціях із давальницькою сировиною незмінно є такі країни ЄС, як Польща, Німеччина, Данія і Чехія (табл. 5).

Натомість основним торговим партнером України у названих операціях була Російська Федерація, зокрема в

імпорті давальницької сировини – до 2013 року (із часткою 18,1%), а в експорті готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, - до 2015-го (18,48%). Однак частка цієї країни у структурі експортно-імпортних операцій із давальницькою сировиною в Україні упродовж аналізованого періоду поступово зменшувалась і у 2016 році, відповідно, складала: 3,05% (9-те місце серед імпортерів давальницької сировини) і 15,11% (3-тє місце серед країн, в які експортувалась продукція, виготовлена з давальницької сировини).

Таблиця 5

Частка основних країн-торгових партнерів (ТОП-5) в операціях із давальницькою сировиною, %

Україна				Львівська область			
2012 р.		2016 р.		2012 р.		2016 р.	
імпорт	експорт	імпорт	експорт	імпорт	експорт	імпорт	експорт
РФ (17,70)	РФ (38,19)	Німеччина (15,96)	Угорщина (17,71)	Німеччина (37,50)	Польща (28,60)	Польща (33,23)	Польща (30,62)
Німеччина (13,20)	Угорщина (14,30)	Польща (13,80)	Німеччина (16,35)	Польща (17,90)	Німеччина (28,50)	Німеччина (30,93)	Німеччина (19,49)
Китай (8,10)	Німеччина (13,46)	Угорщина (12,04)	РФ (15,11)	Данія (5,80)	Данія (14,70)	Чехія (4,52)	Чехія (12,82)
Угорщина (8,00)	Польща (6,60)	Китай (7,97)	Польща (14,86)	Латвія (4,10)	Велика Британія (9,50)	Данія (4,39)	Данія (12,09)
Польща (6,30)	Нідерланди (3,17)	Італія (7,08)	Румунія (5,33)	Туреччина (3,90)	Чехія (5,80)	Туреччина (2,59)	Португалія (4,57)

Побудовано на основі [5, 6] і авторських розрахунків.

Отже, за останні три роки в Україні відбулась переорієнтація із РФ до країн-членів ЄС як потоків імпорту давальницької сировини, так і основних потоків експорту готової продукції, виготовленої з неї. У Львівській області (передусім унаслідок її географічного розташування) експортно-імпортні операції, в т.ч. із давальницькою сировиною, традиційно зорієнтовані на ринок ЄС.

Співвідношення між експортом готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, і імпортом

давальницької сировини відображає коефіцієнт покриття¹. Що вище значення названого показника, то вищий ступінь переробки давальницької сировини, а відтак – більшу частку доданої вартості, створеної в країні, де відбувається цей процес.

¹ Розраховується як відношення вартості експорту готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, до вартості імпорту давальницької сировини.

В Україні переважання вартості експорту на основі давальницької сировини над вартістю імпорту останньої загалом є вищим (на 8,0% у 2016 році), аніж у Львівській області (табл. 6). Найбільше доданої вартості створюється при переробці давальницької сировини у деревообробній (товарна група IX), хімічній (товарна група VI) і легкій (товарна група XII) промисловості, а також у виробництві різних промислових товарів (товарна група XX).

Таблиця 6

Коефіцієнт покриття імпорту давальницької сировини експортом готової продукції, виготовленої з неї

Товарні групи	Україна				Львівська область			
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
<i>Усього</i>	1,39	1,40	1,43	1,39	1,35	1,41	1,35	1,31
<i>VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості</i>	8,67	7,52	9,65	7,24	5,38	2,24	1,86	2,44
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	0,38	0,22	0,27	0,20	0,01	0,03	0,04	0,03
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	0,57	0,58	0,59	0,55	0,47	0,47	0,50	0,47
<i>IX. Деревина і вироби з деревини</i>	10,53	13,05	10,66	13,20	0,68	0,94	0,93	0,00
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	3,12	2,30	1,87	1,80	1,19	0,63	0,44	0,47
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	1,33	1,31	1,24	1,25	1,40	1,41	1,32	1,24
<i>XII. Взуття, головні убори, парасольки</i>	4,85	5,00	5,19	5,00	3,64	3,65	2,63	2,67
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	0,26	0,68	0,92	1,23	0,55	1,71	2,36	2,36
XIV. 71. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	0,83	0,43	1,07	0,64	0,01	0,00	0,01	0,01
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	1,72	2,47	2,89	2,10	0,54	0,39	0,42	0,47
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	1,30	1,43	1,55	1,54	1,63	1,76	1,67	1,66
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плаваючі засоби	22,85	20,48	1,71	2,48	0,06	0,17	0,09	0,14
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	1,09	1,26	0,26	0,22	0,00	0,00	0,09	0,05
<i>XX. Різні промислові товари</i>	3,30	5,87	6,28	6,95	7,55	7,15	7,18	8,41

Побудовано на основі [5, 6] і авторських розрахунків.

Водночас є товарні групи, імпорт давальницької сировини за якими не покривається виручкою від експорту готової продукції, виготовленої з цієї сировини. Це означає, що імпортована давальницька сировина використовується для виготовлення продукції інших товарних груп. Зокрема, це стосується полімерних матеріалів, пластмас та виробів із них (товарна група VII), шкур необроблених, шкіри вичищеної (товарна група VIII), дорогоцінного або напівдорогоцінного каміння (товарна група XIV) і апаратів оптичних, фотографічних (товарна група XVIII). У Львівській області до названих товарів додаються ще деревина і вироби з деревини (товарна група IX), маса з деревини (товарна група X), недорогоцінні метали та вироби з них (товарна група XV) і транспортні засоби (товарна група XVII).

Висока питома вага операцій із давальницькою сировиною знижує значення чистого коефіцієнта покриття імпорту експортом². В Україні упродовж 2013-

2016 років це зниження не перевищувало 3%, а тому не становило загрози для економічної безпеки (табл. 7).

Натомість у Львівській області розрив між коефіцієнтами покриття за цей період тенденційно зростає і в 2016 році досяг 20% проти 15% у 2013-му. Це означає, що фактично виручка від експорту товарів в області лише на 55% покриває витрати на імпорт, тоді як в Україні цей показник становить 90%. Звідси, значна частка експортно-імпортних операцій із давальницькою сировиною у структурі зовнішньої торгівлі не є однозначним явищем, передусім із позицій економічної безпеки країни і окремих регіонів.

Аналіз підприємств, що займаються переробкою давальницької сировини, засвідчив наявність багатьох системних ефектів від їх діяльності (табл. 8). У поточному періоді найважливішими із них є соціально-економічні (покращення зайнятості), а в перспективі – стратегічні (інтеграція у світові ланцюги доданої вартості і зменшення відтоку робочої сили).

Таблиця 7

Коефіцієнти покриття імпорту експортом

Показник	Україна				Львівська область			
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Загальний коефіцієнт покриття	0,82	0,99	1,02	0,93	0,49	0,53	0,83	0,75
Чистий коефіцієнт покриття	0,79	0,97	0,99	0,90	0,34	0,35	0,64	0,55

Побудовано на основі [5, 6] і авторських розрахунків.

² Розраховується як відношення чистого експорту до чистого імпорту. У чисельнику різниця між товарним експортом і експортом готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, а в знаменнику – між товарним імпортом і імпортом давальницької сировини.

Водночас збільшення кількості підприємств, які займаються переробкою давальницької сировини, породжує ряд негативів, пов'язаних передусім зі звуженням можливостей для розвитку національних товаровиробників. У подальшому це може стати перепоною

на шляху до становлення в Україні високотехнологічної експортоорієнтованої моделі економіки, проголошеної Урядом стратегічною метою розвитку. Своєю

чергою, недосягнення цієї мети загрожує втратою економічної незалежності.

Таблиця 8

SWOT-аналіз впливу підприємств, які працюють із давальницькою сировиною, на соціально-економічний стан країни (регіону)

	Позитивний вплив	Негативний вплив
Поточна ситуація	<i>переваги</i>	<i>недоліки</i>
	<ul style="list-style-type: none"> створення нових робочих місць; розвиток суміжних видів економічної діяльності (будівництва, транспорту, сфери послуг та ін.); поглиблення виробничо-коопераційних зв'язків; розбудова виробничої та соціальної інфраструктури; підвищення професійної кваліфікації управлінських та виробничих кадрів; зростання купівельної спроможності та рівня добробуту населення 	<ul style="list-style-type: none"> звуження можливостей для розвитку національних виробників унаслідок : <ul style="list-style-type: none"> - фокусування уваги органів влади на підприємствах з іноземною власністю; - відволікання робочої сили та інших ресурсів; погіршення структури доданої вартості у промисловості – зменшення частки валового прибутку внаслідок використання механізму трансфертних цін; занепад вітчизняних виробництв (полімерів, текстилю та ін.)
Перспектива	<i>можливості</i>	<i>загрози</i>
	<ul style="list-style-type: none"> відкриття виробництв із виготовлення продуктів-аналогів давальницької сировини; поширення індустріальної культури серед населення і бізнес-культури серед управлінських кадрів; включення національних товаровиробників у світові ланцюги формування доданої вартості; скорочення потоків трудових мігрантів з України 	<ul style="list-style-type: none"> перетворення на «полігон» дешевої робочої сили для іноземних виробництв із високою часткою доданої вартості; поглиблення імпортозалежності від давальницької сировини; остаточна втрата потенціалу експортера високотехнологічної продукції; негативний приклад для іноземних інвесторів, а відтак – зменшення кількості спільних підприємств та обсягів прямих іноземних інвестицій

Авторська розробка.

Отже, наявність підприємств, що працюють на давальницькій сировині (у тій формі, в якій вони функціонують тепер) із позиції економічної безпеки є доцільною лише у коротко- і середньостроковому періодах. У подальшому ці підприємства мають бути трансформовані у напрямку їх інтеграції в українську економіку. Це може відбуватись двома шляхами (або їх синтезом):

1) відкриття національних виробництв із виготовлення продукції, що здатна замінити давальницьку сировину;

2) створення в Україні підприємств із подальшої переробки чи використання готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, на діючих підприємствах.

Таким чином, одним із пріоритетів державної промислової політики, зокрема у площині розвитку виробництв, що працюють на основі давальницької сировини, повинно стати розширення ланцюгів доданої вартості, створеної в Україні, шляхом доповнення їх новими ланками. Це можуть бути спільні підприємства, однак коефіцієнт локалізації внутрішнього (українського) потенціалу у них має становити не менше 50%.

Список використаних джерел

- Геєць В.М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи / В. М. Геєць // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 1. – С. 7-22.
- Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки: наукова доповідь / наук. ред.: В. М. Геєць, Л. В. Шинкарук; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». – К., 2014. – 92 с.
- Оцінка впливу Угоди про асоціацію/ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, чл.-кор. НАН України, д-ра екон. наук Т. О. Осташко, чл.-кор. НАН України, д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». – К., 2014. – 102 с.
- Шинкарук Л. В. Прогнозні оцінки розвитку національної економіки в умовах створення ЗВТ з ЄС /

Л. В. Шинкарук, І. В. Барановська, О. А. Герасімова // Економіка і прогнозування. – 2013. – № 3. – С. 38-58.

5. Державна служба статистики України: зовнішньоекономічна діяльність. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Головне управління статистики у Львівській області: зовнішньоекономічна діяльність. – Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>

References

- Heyets, V. M. (2016). *Ekonomika Ukrayiny: klyuchovi problemy i perspektyvy* [Ukraine's economy: Key issues and perspectives]. *Ekonomika i prohnouzuvannya – Economics and Forecasting*, 1, 7-22. [in Ukrainian].
- Heyets, V. M., & Shynkaruk, L. V. (Eds.) (2014). *Intehratsiyni mozhlyvosti Ukrayiny: perspektyvy ta naslidky* [Integration opportunities Ukraine: prospects and implications] (Scientific report). Kyiv : Institute for economics and forecasting National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].
- Heyets, V. M., Ostashko, T. O., & Shynkaruk, L. V. (Eds.) (2014). *Otsinka vplyvu Uhody pro asotsiatsiyu / Zona vil'noyi torhivli mizh Ukrayinoyu ta YES na ekonomiku Ukrayiny* [Assessing the impact of the Association Agreement / Free Trade Area between Ukraine and the EU on Ukraine's economy] (Scientific report). Kyiv : Institute for economics and forecasting National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].
- Shynkaruk, L. V. (2013). *Prohnozni otsinky rozvytku natsional'noyi ekonomiky v umovakh stvorennia ZVT z ES* [The predicted values of the national economy in a FTZ with the EU]. *Ekonomika i prohnouzuvannya – Economics and Forecasting*, 3, 38-58. [in Ukrainian].
- State Statistics Service of Ukraine: Official site. (2016). *Zovnishn'oekonomichna diyal'nist'*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
- Main Department of Statistics in Lviv Region: Official site (2016). *Zovnishn'oekonomichna diyal'nist'*. Retrieved from <http://www.lv.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].